

TÍZ IGAZ EMBER

Mióta ez a Jani gyerek beköltözött a kert végi kis házba, úgy érzi, hogy kicsúszott a kezéből a gyeplő. Már nem ő irányítja a család szekerét, hanem az események irányítják őt. Az asszony, meg a lány. Azt hiszik, hogy ők ketten okosabbak nála. Mert a női megézés, meg az anyai ösztön, meg efféle marhaságok... Pedig hát a világot emberemlékezet óta a könyörtelen logika vezérli, nem az érzelmek diktálta kompromisszumok. Nem is hagyná ő magát az orránál fogva vezetni, csak hát ez a különös betegség, ami évek óta a rabságában tartja, amire a doktor is csak hümmögni tud...

Itt ez a nagy kert. Több mint két hold, tele gyümölcsfával. Azért vette annak idején, húsz évvel ezelőtt, mert már akkor lehetett látni, hogy a világ egyre könyörtelenebbé válik. Bármikor kitörhet egy világháború, bekövetkezhet valamiféle természeti katasztrófa, ami fölőget, elpusztít mindent. Csak a puszta föld marad, meg néhány apró jele az életnek, amiből majd újra serked minden. Például ez a kis zöld sziget itt a város szélén.

Az asszony, a felesége kinevette, amikor elmondta neki, hogy különös álmot látott az éjjel. Maga az Isten mutatta meg neki ezt a darab földet, hogy ezt vegye meg, mert neki szánta. Neki, meg az utódainak. Pont úgy szólt hozzá, mint egykor Noéhoz, vagy később Ábrahámhoz.

– A neveden szólított, hogy Józsi, fogd, ezt neked adom? – ingatta a fejét az asszony. – Véletlenül nem Pistát vagy Gabit mondott? Mert ekkor aztán foghatod két marokra... Tudod, apukám, elég sokat ittál az este, elképzelhető, hogy rosszul hallottad a nevet.

No, akkor nem sokon múlt, hogy nyakon nem legyintette a Sárít. Meg azon, hogy gyorsan behúzta maga mögött az ajtót. Rendben van, akkor is tudta, hogy nem hisz Istenben, amikor elvette feleségül. Az ő dolga. Falusi párttitkárként kezdte az apja a pályafutását, a lányát is pogánynak nevelte. De azért vele csak elment a templomba. Ő akkor éppen növendék őrmester volt, tisztí iskolás. A Sári meg vezetőségi tag a gyári KISZ-bizottságban. Este nyolc órakor osontak be a templomba a hátsó ajtón a két tanúval. Ő komolyan gondolta, a Sári meg jó balhénak. Az apja majdnem ki is tagadta, amikor két év múlva megmondták

neki. Vele meg öt évig nem állt szóba. Azután is sokáig csak a nagy ünnepeken találkoztak. Ő nem kényszeríti rá a hitét senkire, de aki ezért kineveti, vagy netán gúnyolódni mer rajta, annak szétveri azt a mocskos pofáját.

Szóval megvette ezt a darab földet. Parlagon állt évek óta, aránylag olcsón hozzájutott. Morgott a Sári, hogy messze van az iskola, ahová a két gyerek járt, meg a munkahely, meg minden. Az após meg azzal fenyegetőzött, hogy egy fillért se ad hozzá, pedig éppen két ház ára kamatozik a bankban. Úgy rájuk csapta az ajtót, hogy lehullott mellette a vakolat. Akkortájt kapta meg a nagyapai örökségét, épp ki is tudta fizetni belőle.

Azon is huzakodtak vagy két esztendeig a nagynénjével, a Julissal. Mert ő gondozta a nagyapját, amikor leesett lábról. Még a mosdóvizet is fölszámolta volna. Mert hogy a vagyon, az ősi vagyon... Egyik lába már a sírban, de még mindig a vagyonba kapaszkodik...

Suttyó legényke volt még ötvenhatban, alig tízéves gyerek. Az apai nagyapjáéknál laktak, az alsó házban egy tiszántúli kis faluban. Négyszázan ha lakták azt a falut. A nagypapa módos gazdának számított. Több mint húsz hold földje, gangos, hosszú háza volt. Az apja örökölte volna a gazdaságot. Így történt ez nemzedékek óta. Csakhogy azon az őszön különös dolgok történtek. Felbolydult a falu. Még iskolába se kellett menni. Egy nap civil fegyveresek érkeztek több teherautóval. Zászlókat lengettek, kiabáltak, hogy éljen a forradalom, meg ilyesmiket.

A tanácsháza előtti téren pakolták meg a teherautókat. A szomszéd falvakból is oda hozták a gazdák kocsiderék számra a krumplit, lisztet, gabonát, kinek mije volt. Küldték Pestre a forradalmároknak. A fegyveresek főnöke ki is akarta fizetni az árát, de egyetlen gazda se fogadta el a pénzt. Mint afféle fiatal gazda, az apja is segédkezett a rakodásnál. Majd' két méter magas, vállas legény volt. Úgy vitte a nyolcvankilós búzás zsákot, mint a tollpíhét. A végén valamiféle útba igazítást kértek a pestiek. Többen is ugrottak, hogy mennek velük segíteni. Az apja is. Őt választották. Kérlete az öregapja szép szóval, a nagymama sipítózva, az anyja sírva-ríva, hogy ne menjen velük, de ő csak nevetett rajtuk. Nem kell őt féltetni... Fölugrott a platóra, onnan integetett és visszakiabált, hogy:

– Élesítse meg az ekevasat a kovácsnál, apám! Egy héten belül itthon vagyok, aztán fölszántjuk az erdő alatti földet.

Várták. Hogyne várták volna. Az asszonyok minden ebédnél, vacsoránál megterítették neki is. Eltelt egy hét, nem jött. Eltelt még egy hét, akkor se jött. Közben jöttek a hírek azoktól, akiknek volt rádiójuk. Mondták, hogy visszajöttek az oroszok. Rommá lőték Pestet. Mindenki menekül, akit még bír a lába.

A nagymama este gyertyát gyújtott. Kitétte az ablakba és mellé állt imádkozni. A nagypapa meg elkapta előle, és kidobta a gyertyát az udvarra.

– Nem! – mondta szikrázó szemekkel. – Ne hívd be a házba a halált! Az én fiam él, és hazasegíti az Isten.

Az anyja az arca elé kapta a kötényt, és kiszaladt az istállóba zokogni, hogy ne lássák a többiek. Ő meg csak állt ott a simára döngölt tisztaszoba közepén, és nem értette, mi történik körülötte. Végül a nagypapa gyengéden megsimogatta a feje búbját, és azt mondta: –... gyere, kis gazda, bezárjuk a disznókat. Lehet, hogy az éjjel már fagyni fog.

A harmadik hét végén megjött az apja. Teherautón hozták, koporsóban. A tanácselnök azt mondta, csendben temessék el. Csend volt, nagy csend, de ott volt az egész falu talpig feketében. Szent Mihály lován vitte négy barátja. A vállukon, egészen a sírig. Az a pap búcsúztatta, aki keresztele, meg összeeskette az anyjával. Sírva mondta el felette a miatyánkot.

Otthon is csend volt, síri csend. Mindenki tette a dolgát befelé zokogva. Aztán egy nap odaállt az anyja az öreg elé, és így szólt:

– Hát akkor döntsön, apám, mi legyen velem! Maradhatunk-e itt a fiammal vagy hazamenjek anyámékhoz?

– Lányom! – fogta meg a kezét az öreg. – Te még szép vagy, fiatal vagy, könnyen találhatsz új párt magadnak. Nem akarom, hogy itt hervadj el köztünk, a mi bánatunkat viselve. Hanem ez a Józsi gyerek, az unokánk, hadd maradjon itt a mi vigaszunknak, meg támaszunknak a Bandi fiunk helyett. Ő legyen az örökösünk, a fiatal gazda.

Úgy is lett. Az anyja visszaköltözött a szüleihez, ő meg maradt. A gyászév leteltével férjhez is ment az anyja egy szomszéd falubeli gazdához, akinek gyerekszülésben halt meg a felesége. Jó ember volt ő is. Gyakran meglátogatták, vittek neki ezt-azt ajándékba. Soha nem kérte rá az az ember, hogy apjának szólítsa. Talán az öregek miatt, meg tisztelte is a halott apját. Jó volt az úgy. Úgy volt jó mindenkinek. Aztán született három gyerekük és ritkábban jöttek. Később már csak ő látogatta meg őket karácsony táján.

Eltelt néhány év. A nagypapa mindenre megtanította, amire egy jó gazdának szüksége lehet. Szántani, vetni, kaszálni, kapálni, az állatokkal bánni, sőt még a vásárokbá is magával vitte, hogy ő legyen az alkusz ember. Ő adott és vett, az öreg csak a háttérből figyelte. Hanem egy nap hozzájuk is megérkeztek az agitátorok. A környező falvakban már mindenütt megalkultak a szövetkezetek, csak náluk nem akartak megtörni a gazdák. Az ő nagypapa volt a legkeményebb dió. Jöttek hozzá hétköznap, ünnepnap, reggeli állapoteteskor, éjjeli holdfényben, csak nem írta alá a belépési nyilatkozatot. Behívták a tanácshoz, ott varakoztatták az előszobában napestig, miközben otthon meg várta a munka. Végül egy nap beültették egy nagy, fekete autóba és elvitték kirándulni a hegyekbe. Egy hét múlva jött haza kialvatlan, vörös szemekkel, földagadt arccal. Másnap magához vette a ház, meg a földek összes papírját az állatai passzusával együtt és bement a tanácselnökhöz. Áthívatta a párttitkárt is.

– Rendben van – mondta. – Itt van a föld, a ház, az állatok, a gazdaság, amibe beleöltem az egész életemet. Add ide azt a rohadt papírt, aláírom. Legyen minden a tiétek. Csakhogy van egy nagy bökkenő. Én ezt a földet már odaígérttem az unokámnak. Tudjátok, a Józsi gyerek, a Bandi fiam után, akit eltemettünk ötvenhatban. Én aláírom a belépési nyilatkozatot, ti meg aláírtok nekem egy kötelezvényt arról, hogy diplomás embert csináltok az unokámból.

Már hogyne írták volna alá a legnagyobb készséggel, hiszen mindhárman tudták, hogy az senkit sem mire nem kötelez. Aztán idővel mégis úgy alakult, hogy a Józsi gyerek téveszöszöntődiás lett a gimnáziumban, amiért pártbizottsági elismerő oklevelet kapott a téveszelnök. Érettségi után feltették neki a kérdést, hogy agráregyetemre akar-e menni, vagy a tiszti iskolára? Háromnapos gondolkodás után a tiszti iskolát választotta.

Szép szál, vállas emberré serdült ő is, akár az apja, nem viselte meg a kiképzés. Csak azt viselte nehéz szívvel, hogy kétszáz kilométerre került a szülőfalujától, a nagyszüleitől, meg a barátaitól. No, de barátok itt is akadtak. Főleg olyankor, amikor a hazulról jött csomagba némi pénz is került, és meghívhatta őket a kantinba, vagy a városszéli kocsmába egy-egy pofa sörre. Mint a legtöbb kaszárnya körül, ott se volt hiány lányokban. Való igaz, hogy egyik se volt valamiféle zárdaszűz, de a szórakozáshoz, meg a nagy ivászatokhoz pont megfeleleltek. Meg ahhoz is, hogy a növendék elvtársak hajba kapjanak miattuk, és ripityára törjék a

kocsma berendezését. Olykor egymás orrát is betörték. Ilyenkor aztán jött a készültség, és fogdában töltötték az éjszakát. Másnap kihallgatás, laktanyafogás, kimenő-, meg eltávozásmegvonás...

Ezeket a század politikai tisztje is elnézően mosolygott. Hadd próbálgassák az erejüket, annál kezeesebbek lesznek a gyakorlótéren. De Békés József növendék személyi lapjára ennél súlyosabb bűn is került. Nevezetesen az, hogy ha hazamegy szabadságra, átöltözik civil ruhába, és templomba jár. Mielőtt újra szabadságra engedték volna, odatelefonáltak a községi párttitkárnak, hogy ugyan, tartaná már a félszemét ezen a Józsi gyereken... És mit ad Isten, megérkezett a hivatalos jelentés, hogy Békés József növendék eltárs szabadsága ideje alatt kétszer is megjelent a helyi református templomban, és egy alkalommal úrvacsorát is vett.

Nem mondták ám neki az előjárói, hogy egy szocializmust építő katonatisztnak nem illik ilyen tennie, hiszen ez le volt írva a tankönyvben. Csupán az történt, hogy a vizsgán kettest kapott marxizmusból. Aztán meg sáros volt a bakancsa, és vakrozsdát találtak a géppisztolya csövén. Attól kezdve minden reggel ő mosta föl a folyosót és minden alkalommal hibát talált benne az ügyeletes. Káromkodott is magában, mint egy kocsis, és találgatta, hogy ugyan ki lehet az ellensége, aki bemártotta őt a parancsnoknál. Aztán rándított egyet a vállán, és úgy gondolta, hogy ezt a félét már akár fél lábón is kibírja, ami még a tisztvi vizsgáig hátra van.

Akkor már nem érdekelték a diszkóbeli lotyók, hónapok óta együtt járt Sárival. A kantinba se ment a régi haverokkal, mert attól tartott, hogy ha kiderül, közülük dobta föl valamelyik, ott, a helyszínen megfojtja a gyalázatost. Ennek meg mi értelme lenne? Fél év múlva úgy is kihelyezik őket a csapattestükhöz, és ki tudja, látják-e még egymást az életben.

Az utolsó évben elterjedt a hír, hogy aki megnősül, szolgálati lakást kap a leendő állomáshelyén. Aki nem, az mehet a tisztvi szállásra társbérlónek valamelyik horkolós haverjához. Mindenki nősülni akart. Ő is mondta Sárinak, hogy össze kéne házasodniuk. Igen ám, de a lány apja akkor éppen a városi pártbizottságon dolgozott, s nem egy frissen avatott hadnagyocskának szánta a lányát, aki majd elviszi valami isten háta mögötti laktanya tisztvi lakásába port törölgetni. Így esett, hogy a fiatalok Rómeót és Júliát követve egy falusi pap előtt mondták ki a boldogító igent. Aztán Sári visszament a szüleihez, Józsi meg a laktanyába.

– Te tényleg gondolkodás nélkül elmentél volna apával valami ismeretlen vidékre vadidegen emberek közé? – kérdezte tőle a lánya egy alkalommal, amikor a barackfák árnyékában ülve lekvárfőzéshez magozták ki a gyümölcsöt.

– El én – mondta Sári mély meggyőződéssel. – Olyan szerelmes voltam bele, mint a nagyagyú. Magas volt, csinos, mint egy filmszínész. Göndör fekete haj, csillogó szemek... Úgy állt rajta a tisztvi uniformis, mint egy görög istenen. A világ végére is elmentem volna vele. Nagyapád persze hallani se akart róla. Kiütést kapott már a neve hallatára is. Elhatározta, hogy gyorsan férjhez ad egy tanácsi tintanyalóhoz. Diplomás ember volt, az a hír járta róla, hogy hamarosan beviszik valamelyik minisztériumba. Nyálás, piperkőc alak volt, a hideg is kirázott, ha hozzám ért. Nagyapád meg fúrton fúrt meghívta vacsorára, aztán meg minduntalan magunkra hagytak bennünket. Nem is gondoltam én akkor, hogy a Jóskát ezért nem engedik ki a laktanyából. Hanem egyik este összefutottak a kapunk előtt. Épp kikísértem a vendéget, apád meg jött kerítésparancsnoki engedéllyel. Így mondták, amikor kiszöktek a laktanyából. Mondta neki a Jóska, de csak úgy halkán, szép szóval, hogy hanyagolja a látogatásait, mert a tisztvi vizsga után feleségül vesz. Ő meg elkezdett nagyhangon lamentálni, hogy abból pedig semmi sem lesz, mert neki ígért az apám. Láta, hogy ezzel semmire se megy, kiabálni kezdett, hogy megtámadták, és elkezdte lökdösni a Jóskát. Ennek se kellett több, csak két pofont kent le neki, de attól egy héti betegállományban volt.

– Te meg ott álltál mellettük?

– Miért, szerinted hol kellett volna állnom? Csak azért sírtam egész éjjel, nehogy a Jóskának valami baja legyen belőle. Aztán persze lett, hogyne lett volna, de előbb kézen fogott, elmentünk a paphoz és összeadott bennünket. A tanácshoz nem mehettünk, mert öregapád megölte volna az anyakönyvvezetőt, ha összead minket. Így is elég nagy purparlét csinált. Apádat lecsukták a fogdába, aztán meg hadbírótság elé citálták. Én meg persze itthon bögttem. Szerencsére a nagyapja fogadott egy jó ügyvédet. Neki köszönhetjük, hogy nem csukták le, csak fölfüggesztették az iskolából. Lefokozták honvédnek, és a tisztvi vizsga előtt két hónappal kirúgták a tisztvi iskolából.

– Hazament kapálni a téeszbe?

– Nem. Apád sokkal büszkébb ember volt annál, hogy a fülét-farkát behúzza hazasomfordáljon. Volt nekem egy ismerősöm a megyei állatfelvásárló

KISZ-bizottságán. Paraszt gyerek volt, értett az állatokhoz, állatfelvásárló lett. Kapott egy szolgálati Panónia motort, azzal járta a falvakat. Hizlalási szerződést kötött, meg intézte a bevagonírozást. Disznókat, marhákat szállítottak a vágóhídra, meg exportra is. Akkor nagyon sok disznót küldtek a Szovjetunióba.

– A nagypapa meg csak úgy nézte?

– Hogyne... Ismerheted, milyen fafejű ő is. Addig-addig cseszegetett, szidta apádat, mint a bokrot, míg egy nap meguntam a dumát és odaköltöztem a Jóskához az albérletébe.

Így kezdődött Békés Jóska és Hegyi Sári közös élete. Fiatalok voltak, szerelmesek és vidámak. Füttyültek a világ bajára, mint a sárgarigó. Őszig csak úgy éltek vadasban, mint az erdő madarai. Szüret tájékán megnézték a naptárt, ráböktek az egyik szombatra, és azt mondták, hogy az lesz az esküvőjük napja. Mármint a polgári esküvőjüké. Másnap elmentek az anyakönyvvezetőhöz és beiratkoztak. Szerencsájuk volt, mert arra a napra még nem jelentkezett senki, maguk választhatták ki az időpontot is. Délután két órára tették az esküvőt. Sári elment a szüleihez és meghívta őket az esküvőjére. Az anyja igencsak szabódott, hogy bármint történt is a dolog, csak ott lenne a helyük a lányuk oldalán. Az apja viszont kötötte az ebet a karóhoz; ő pedig meg se ismeri a lányát, amíg ezzel a lefokozott őrmesterrel barátkozik. Ezzel a balfékkal, aki ilyen csúfot űzött a családjából. Megtörtént az esküvő nélkülük.

Sokat dolgozott a Jóska. Gyakran előfordult, hogy hajnalban kelt, késő éjjel keveredett haza. Olyan is volt, főleg a nagy őszi hízóleadások idején, hogy hétfőn elment, aztán csak szombaton este ért haza. Meg is kereste azt a pénzt, amit másik két-három munkásember. No meg a vágóhídról hazafelé jövet mindig került a hátizsákjába egy kis bélszín, vese, velő, miégymás. Végtére is a nyomtató lónak nem lehet bekötni a száját...

Sári is jó gazdasszonynak bizonyult, megbecsülte a forintot. Házasságuk harmadik évében vettek is egy kis házat a város szélén. Öreg ház volt, de kő alapra építették. Két szoba, konyha, mellékhelyiségek. Az első nyáron lecserélték a málló vakolatot, meg rendbe hozták a tetőt. A következő évben egy új szobát, meg fürdőszobát ragasztottak hozzá, mert úgy volt, hogy jön a gyerek. Aztán mégse jött, csak három év múlva.

Az asszony vasárnap délelőttönként meglátogatta a szüleit, Jóska meg elment a templomba. Jó volt ez így. Sári még mindig a KISZ-bizottságon dolgozott,

furcsán néztek volna rá, ha egyszeriben elkezd templomba járni. Különben is katolikus volt. Jóskával meg még mindig nem álltak szóba az apósáék. Már csak azért is elment a templomba, hogy bosszantsa őket. Segített rendbe hozni a parókiát, meg olykor a tisztelendőné asszonynak is szerzett egy kis libamáját. A hentesnél abban az időben nem is árultak olyat. Legföljebb egy-egy ismerős kofától lehetett szerezni a piacon pult alól. A következő évben presbiterré választotta a gyülekezetet.

Egyik évben rávette a Sári, hogy menjenek el szilveszterkor a városi kultúrházban rendezett nagy óv-búcsúztató bálba. Mindenki ott volt, aki valakinek számított a városban. A szülei is. Arra gondolt, hogy fehér asztal mellett majd csak megenyhül egymás iránt a két férfi. Ettek, ittak, táncoltak, jól érezték magukat. Már a poharát is összekocintotta após a vejével. A söntésbe valahonnan kerítettek egy cigányt egy szál kopott hegedűvel. A második nagyfróccs után muszáj volt elénekelni, hogy „akácós út, ha végig megyek rajtad én...” Csak úgy zengett belé az épület. A bálteremben ettől még vígan ropták a többiek a tangót, meg a rock and rollt. Olykor egymás lábán, de hát kit érdekel ez ilyenkor? Az a fontos, hogy együtt vagyunk, jól érezzük magunkat, elvtársak! Aztán egy bizonyos alkoholemennyiség elfogyasztása után egyes elvtársak nemcsak magukat akarták jól érezni, hanem a táncpartnerüket is. Mint például az agitpropos Kiss Jancsi, aki éppen Sárival táncolt. Meg kell hagyni, szemre való fiatalasszony volt a Sári kerekded, gusztusos formákkal. Nem csoda, ha a Jancsi keze gyakorta lejjebb csúszott a derekáról. Néha még az a bizonyos tánc közbeni belépés is mélyebbre sikerült a kelletnél. Az asszony megpróbált elhúzódni tőle, de a spicces férfi erősebbnek bizonyult. Meglátta ezt Békés Jóska és szikrázni kezdett a szeme. A vállára tette a kezét és odaszisszent.

– Szabad?

– Nem szabad, most én táncolok! Kopj le! – mondta a másik meg se nézve, kinek beszél, és lesöpörte a kezét a válláról.

Sári ekkor már kibontakozott a kényszerű ölelésből és hátrább lépett. Éppen időben, mert az ura ökle már elindult az agitpropos Jóska állá irányába. Talált, sülyyed. A barátai szedték föl a parkettáról. De annak a tuloknak ez se volt elég. Kivonult a söntésbe a have-rokka, és a nagy elvtársi sérelemre leküldtek még néhány féldecit. Aztán beüzent a Jóskának, hogy „gyere ki!” Hárman várták az udvaron elvtársi közösségben,

tajt részegen. Jóska kiment, és tíz percen belül ott hevert mind a három a járda mellett betört orral, vérző pofával. Épp akkor jött ki levegőzni a városi rendőrkapitány is. Jót mosolygott rajtuk, és azt tanácsolta Jósának, hogy ne jelentse föl őket, mert valamelyik elszakította az ünneplő, fehér inge elejét.

Nem így a templomban a gyülekezeti gondnok, a Beke Tóni. Az istentiszteletről kifelé jövet odaállt a presbiter elé, és elkezdett lamentálni, hogy mi végre viselkedik ilyen minősíthetetlen módon nagyközönség előtt? Ez méltatlan egy istenfélő emberhez. Arról nem is beszélve, hogy milyen példát mutat a serdületlen konfirmandusoknak.

– No, ebből elég – fogta meg a karját a másik. – A környéken se voltál, honnét tudod, mi történt? Különben is, kid neked az az agitprop Kiss Józsi?

– Az unokaöcsém, de ennek semmi köze a dologhoz.

– Így már egészen más – mondta bólogatva. – Megértem az elfogulatlan állásfoglalásodat, gondnok elvtárs.

Egy év múlva megszületett a fia, a Bandi. Rá két évre a Piroska. Az apósáékkal is rendeződni látszott a viszony. Már azt se bánták, hogy megkereszteltette a gyerekeit. Amikor meg már nagyobbak, értelmesebbek lettek, kézen fogta őket, és vasárnaponként együtt mentek a templomba.

Ahogy teltek-múltak az évek, egyre fárasztóbbá vált a motorozás, és egyre jobban unta a disznókat, meg a marhákat. Az apósának volt néhány jó ismerőse az MHSZ-nél, beprotezsálta gépkocsioktatónak. Hivatásos jogosítványa volt minden gépjárműre. Még a tiszti iskolán szerezte. Akár tankot is vezethetett volna. Elküldték egy hathetes, bentlakásos tanfolyamra, és ő lett a gépjárműoktatók csoportvezetője. Szolgálati Zsigulit kapott, és minden estét otthon tölthetett a családjával. Éppen ideje volt ennek a váltásnak, mert esős, nyirkos időben már egyre jobban érezte a reuma jeleit a derekában és a lábaiban.

Aztán szinte egyik napról a másikra felborult minden. Megnyíltak a vasfüggönynek becézett nyugati határok, kivonultak öröklakásaikból a szovjet katonák, és megszűnt az MHSZ. Az egyetlen és mindenható párt helyett sok kicsi alakult, és rögtön azzal kezdték a szereplésüket, hogy elkezdtek lejáratni egymást. Józsi körbejárta valamennyit, aztán úgy döntött, hogy mégis pártonkívüli marad.

Sári is betegeskedni kezdett. Az orvos azt mondta, hogy csontritkulása van. Csak lassítani lehet a betegség súlyosbodását. A főnöke meg azt, hogy neki

megbízható munkaerőre van szüksége. Ha nem bírja a strapát, százalékoltsa le magát. Úgy is lett. Ötven ezer forintba került, de legalább az a kis rokkantnyugdíj biztosnak látszik. Fél év múlva csődbe ment a gyár, munkanélküli lett a fél város.

– Most mi lesz velünk, meg a két nevetlen gyerekkel? – sopánkodott Sári. – Se munkahely, se egészség... Ki segít rajtunk?

– Hát Lenin elvtárs nem, az biztos! – bólogatott Józsi, és elmondta, mit álmódott az éjjel. Az Istenben, meg a földben soha sem csalogdik az ember.

Megvette azt a városszéli földet ott az erdő alatt. Aztán még a következő években, amikor szép bevételre tett szert, néhány másik darabot is a feloszlott téveszek földjeiből. Később ezek árából fizette Sári az orvosokat. No, de maradjunk a helybeli teleknél. Kipucoolta, beültette gyümölcsfával. Tyúkokat vett, jól tojó fajtát. Kacsát meg disznót nevelt. A város szélén megengedte az önkormányzat. A kert végében felépítette azt a kis házat, és eladta a városit. Egy évig abban laktak, míg föl nem épült a nagy ház. Kupeckodott. Adott, vett, kereskedett. Annyi haszna volt belőle, hogy szűkösen megélt a család.

Az apósa alól is kicsúszott a biztos pártbizottsági szék. A végkielégítés is egyre kopott, viszont még éltek a régi jó kapcsolatok.

– Tudod mit, Józsi? – állított be egyik este a vejéhez. – Kft.-t alapítunk. Ketten, te, meg én. Fuvarozó céget. Már meg is csináltam a papírokat, csak alá kell írnod. Én hozom az üzletet, te meg bonyolítod.

– Mivel? Ezzel a szakadt Ladával?

– A fenét! Vettem neked egy két és fél tonnás teherautót. Holnap reggel átveheted a Bakó Feritől. Tudod, ő volt a gépgyár termelési igazgatója. Ők is csináltak egy kft.-t. A gyárat megvették a franciák. Egyelőre raktárnak használják. A gépeket odaadták ócskavas áron, de két héten belül ki kell üríteni az összes épületet. Kiürítjük. Tudod mit ér egy iparosnak egy ilyen gép? Nagyon sok alkatrész még zsírban áll a raktárban. Kész aranybánya. Van két kajakos rakodó munkásod is. A többi a te dolgod.

Elindultak. Szinte éjjel-nappal úton voltak a teherautók. Azért a többes szám, mert fél év múlva vettek még másik két kocsit is. Megbízható embereket szerződtettek hozzájuk, és beindult a bolt. Az volt a jelszavuk: „ne kérdezz, csak csináld!” Az após tudta mit, a Józsi tudta hogyan, a többiek meg tették a dolgukat. Mindenki zsebre tette a tisztas hasznát. Az egykori szovjet laktanyát is ők takarították ki. Az egyik

rakodó gyerek talált egy ládát a raktár alatti pincében. Tele volt bezsírozott, vadonatúj géppisztolyokkal. Jóska belesápadt, amikor felnyitotta a láda fedelét.

– Srácok, én ezt nem is láttam! – csukta le a ládát. Azt a százezret, amit két hét múlva a zsebébe dugtak, hogy ez az ő része az üzletből, vasárnap elvitte a templomba, és belerakta a perselybe.

Nem ez volt az egyetlen ilyen eset, hogy nagyobb összeget tett a perselybe. Beke Tóni, a gondnok mégis minden presbiteri gyűlésen arról panaszkodott, hogy kevés a pénz a templom karbantartásához, meg nem győzik fizetni a rezsit. Egyik alkalommal, amikor megszámolta a perselypénzt, odasündörgött hozzá, és megkérdezte, mennyi.

– Nem sok, alig huszonnégyezer – súgta vissza a gondnok.

– Akkor számold meg újra, Tóni!

– Én-e? Hát mit képzelsz te...?

– Azt, hogy én magam tettem bele húszat.

Ettől kezdve kerülték egymást. Aztán amikor az öreg pap megbetegedett, és nyugdíjazták, egy fiatal lelkészöt választottak meg helyette. Újjá alakult a presbitérium is. Jóskát abban az időben nagyon elfoglalták az üzleti ügyei. Sokszor a vasárnapot is a volánnál töltötte. Csak utólag tudta meg, hogy kiszavazták a testületből.

Lélekölő dolog nap mint nap koszos gépeket, ismeretlen eredetű, poros zsákokat cipelni, aztán kialvatlan, vörös szemekkel figyelni az utat, nehogy kiegészítse valamelyik kanyart. No, meg előbb-utóbb tyúkszem nő tőle az ember ülepére is. Aztán már akkorára nő ez a bizonyos tyúkszem, hogy muszáj megmutatni az orvosnak. Mondják az öregek, hogy egyszer kezd el az ember orvoshoz járni, aztán már soha nem tudja abbahagyni. Ő is így járt. Elküldte a doki mindenféle vizsgálatra, míg megszületett a diagnózis: prosztatarák, sürgősen operálandó.

A műtét után napokig feküdt az őrzőben műszerekre, lélegeztetőgépre kötve. Elöl-hátul csövek lógtak ki belőle, és lábujjhegyen jártak körülötte az orvosok, ápolónők. Azokban a napokban egy lyukas garast se adtak volna az életéért. Csak az asszony, a Sári ült mellette rendületlenül a könnyeit nyelve, és osztotta a pénzt az orvosoknak, ápolónőknek, műtős legényeknek, hogy bármi áron, de állítsák talpra az ő emberét.

Fél évbe telt, meg egy újabb műtétbe került, mire kikelhetett az ágyból. Két botra támaszkodva, remegő lábbal, de elindult a kórterem kockakövéen. Amikor már az asztal mellett is meg tudott ülni a széken,

mondta, hogy küldjék be hozzá az embereit, mondják el, mit végeztek ez idő alatt a kft.-ben. Nem a feleségétől, meg az apósától, tőlük akarta hallani, hányadán állnak a dolgok. Teltek, múltak a napok, mindig volt valamiféle kifogás. Sürgős fuvar, lerobbant autó, aztán a látogatási tilalom az influenzajárvány miatt. Végül az apósa hümmögve, a torkát köszörülve leült mellé és átölelte a vállát.

– Az a helyzet, Jóska – mondta tőle szokatlanul meleg, barátságos hangon –, hogy fölszámoljuk a kft.-t. Az utóbbi időben nem úgy alakultak a dolgok, ahogy elképzeltük. Pistát, a rakodódat, két hete eltemettük. Csontrákja volt szegénynek. Nem lehetett rajta segíteni. A Ferit gyomorfekélyel kezelte az orvos. Lehet, hogy őt is meg kell operálni. A biztosítóval is pereskedünk. No, de ezen ne idegeskedj, ezt én elintézem.

– De hát mit csináltunk rosszul? Én...

– Semmit, Jóska, semmit. Rossz korban születünk, ennyi az egész. Hanem a Bandi gyerek jövőre végez az egyetemen. Érdeklődtem a régi kollégáknál, de egyik se biztat állásügyben. Úgy gondoltam, hogy kimehetne Párizsba. Ott folytatná a tanulmányait. Mégis csak másképp fest egy francia doktori cím.

– Rendben van, apa, de a Piri...

– Ne izgasd magad, erre is gondoltam. A Bandi unokám párizsi tartózkodását én állom. A Pirka veletek marad, és ami a tiétek, legyen majd az övé. Boltot akar nyitni. Nyiss neki boltot! Annyi még maradt a kft.-ből.

– Ott az a nagy kert, a garázs...

– Nem veszi azt el tőled senki. Add ki bérbe a garázst! Megélhatsz a bérleti díjából. A kerthez meg fogadj föl napszámost. Böven kitermeli az árát. Tele van a város munkanélküliekkel. Még a lábad nyomát is megcsókolják, ha munkát adsz nekik.

Hallgatta, hallgatta, még bólintott is rá, de magában csak mosolygott az öreg elképzelésein. Az ő családját ne akarja irányítani senki! Az ő kertjében ő lesz az úr, amíg a karját föl tudja emelni. A földjét se tapossa idegen, amíg neki saját szerszáma van.

Nem is volt baj az akarattal, míg föl nem kellett állnia. Hanem azok a fránya lábak nem akartak engedelmesskedni. Inogtak, remegtek alatta, mintha nem is az övéi lettek volna. A doktor azt mondta, érszűkület. Jobb, ha most leszálalkoltatja magát. Kisebb tortúrával átesik a minősítésen. Ha rendesen szedi a gyógyszert, talán nem is kell a jobb lábát amputálni.

A hivatásos jogosítványát bevonták. Az úrvezetőit nagy könyörgésre meghagyták, de évente meg kell

újítani, és meg kellett ígérnie, hogy csak akkor vezet, ha jól érzi magát. Különben átadja a volánt a Sárinak, vagy a lányának.

No hiszen – gondolta – most jön majd az asszonyuralom. Összeszorította a fogát és nem panaszkodott. Ha a csillagos eget látta maga előtt, akkor is azt mondta nekik, hogy jól van. Nehogy már asszony vezesse az ő kocsját!

A Bandi gyereknek bejött az a párizsi egyetem. Megvédte a doktori címét, és rögtön kapott állást is. Nyáron hazajött két hétre, de annak is a nagyobbik felét a Balatonon töltötte, meg a nagypapjánál. Egyszer rákérdezett, hogy mikor jön majd haza. Végére is ide tartozik, és itthon is kell a jó szakember. Először úgy tett, mintha nem is hallaná a kérdést. Aztán visszakérdezett, hogy hová, milyen feltételekkel és mennyiért. Ő meg csak némán bólintott és másra terelte a szót. Rá egy évre megnősült. Francia lányt vett feleségül. Ezek szerint az ő unokája meg se tud majd szólalni magyarul...

Piri megkapta a vegyes boltját. Árulja benne a kenyeret, a kolbászt, meg a mosóport. A fene bánja, ha ez tetszik neki, csinálja. De a bolthoz kell egy árubeszerző, meg egy segéd is, aki fölrakja a polcra az árut. Férfinak való munka az, afféle fogd meg meló. Rendszerben van, fogdossa azt a melót, de ne a Piri fenekét! Micsoda árukapcsolás ez? Amikor fölemlítette a lánynak, még neki állt följebb, hogy felnőtt ember ő, annak adja a micsodáját, akinek akarja. És még a Sári is a Piri pártjára állt, mondván, hogy ha így folytatja, elkerget mellőle minden férfit, a végén aggszűz lesz a lányából. A segéd úrnak is a fülébe jutott a dolog. Föl is mondott még aznap este. Mehetek másik segédet keresni.

Azóta nem szól bele a dolgukba. Azt csinálnak, amit akarnak. Ő meg a tévé előtt ülve eszi a mérget. A legutóbbi segédnek már a kertvégi kisházat is kiadták. Mert hogy az a szegény Jani gyerek húsz kilométerről jár be naponta hóban, sárban, a busz meg vagy jön, vagy nem. Jó, egye fene, beköltözött, majd pótolják valahogy a kiesett bérleti díjat. Aztán egyik este kérdezi az asszonyt, hol a lány? Már egy hete alig látta otthon. Azt mondja, átköltözött a Janihoz a kisházba. Micsoda? Csak úgy, vadasba? Nem így képzelte ő a lány esküvőjét! Se hófehér ruha, se menyasszonyi fátyol, se nászút, se fityfene...

– Meg vagytok ti veszve? – üvöltött rá a Sárirra. – Kuplerájt csináltok a házamból?!

– Jól van, ne üvölsél már, vénember! Úton van a gyerek, mit csináljanak? Vetessék el, nehogy szó érje a

ház elejét? Bementek a városházára, bejegyeztették az élettársi kapcsolatot és összebútoroztak.

– És mikorra várják a gyereket?

– Márciusra.

Békés Jóska egy hétig nem szólt se a feleségéhez, se a lányához. Aztán fogta a botját és beballagott a parókiára. Épp ott találta a gondnokot is.

– Te, Tónikám! – kezdte félszeg szóval. – Befizetném az egyházi adót magam, meg a lány után. Aztán meg a tisztelendőnővel is beszélnem kellene.

– Az nem adó, hanem gyülekezeti hozzájárulás. Kettőtöknek huszonnégyezer. A lelkésznőt meg nagytiszteletű asszonynak kell szólítani.

– Férjhez ment? Nem is hallottam róla...

– Miért ment volna férjhez? Ez a titulusa.

Közben beérkezett az irodába a fiatal lelkész is. Jóska rögtön hozzá fordult.

– Tetszik tudni, nagy öröm ért bennünket – fülentette. – Márciusban megszületik a kis unokánk. Az első unoka... Csak bejelentem, hogy itt szeretném megkereszteltetni.

– Hmm... – gondolkodott el a lelkész, s közben a gondnok arcát figyelte. – A lány után, ugye? Mikor is esküdtek?

– Soha – vágta rá foghegyről Beke Tóni.

– Az a helyzet, tetszik tudni, hogy még nem volt meg az esküvő. Élettársi kapcsolatban élnek. Manapság ez a divat a fiataloknál.

– Ja, hát azt nem. Mi csak házasságból származó gyerekeket keresztelünk. A püspöki konferencia állásfoglalása szerint...

– De tetszik tudni, ahol én születtem, ott az volt a szokás, hogy a születés után lehetőleg már másnap megkereszteltették a gyereket, hogy ha netán mégis meghalna, vagy valami... szóval, hogy keresztyén módon temethessék el.

– Sajnálom... – mondta a lelkész, és kiment a szobából.

– Hallottad, nem? – nézett föl a papírjai közül a gondnok. – Nem kereszteljük meg az unokádat.

– Figyelj csak, Tóni! Felkészültem ám én a te profátlanságodra is – mondta Békés Jóska, és előhúzott a szatyrából egy Bibliát. Felcsapta a megjelölt résznél és olvasni kezdte: „A Jézus Krisztus születése pedig így volt: Mária, az Ő anyja eljegyeztetvén Józsefnek, mielőtt egybekeltek volna, viselőnek találtaték a Szent Szellemtől.” Folytassam?

– Fölösleges. Mi is ismerjük Máté evangéliumát. Mi köze ennek a te unokádhoz?

– Ezek szerint ti Jézus Krisztust se keresztelnétek meg? A statisztika bizonyítja, hogy a fiatalok nagy része élettársi kapcsolatban él. Sőt olyan is szül gyereket, aki nem akar férjhez menni.

– Nem a mi gondunk. Aki ide jön, összeesketi a nagytiszteletű asszony.

– Igen. És bekönyveled az esketési díjat. Gratulálok! Látom, már az irodában is fölszereltted a perselyt, nehogy valaki adakozás nélkül távozzon.

– Erre nem is válaszlok.

– Nem is vártam választ. Azt tudom, hogy a

Júdás harminc ezüstöt kapott. Te mennyiért árulod az Istent?

– Elmenj innét, mert kidobatlak a botoddal együtt! És vedd tudomásul, hogy ebben a városban senki nem fogja megkeresztelni a te pogány unokádat.

Békés Jóska becsukta a Bibliáját, visszacsúsztotta a szatyrába, aztán komótosan, köszönés nélkül elindult az ajtó felé. A vaskapu előtt megállt, fölnézett az égre és halkán mormolta maga elé:

– Látod, Uram, ezért nem találtam én nemhogy ötven, de tíz igaz embert sem ebben a városban.

